

SMJERNICE ZA PREZENTACIJU SUPERVIZIJE PSIHOSOCIJALNOG RADA

Prethodno priopćenje
Primljeno: veljača, 2011.
Prihvaćeno: rujan, 2011.
UDK 364.62

Sunčana
Kusturin¹

Udruga Igra

SAŽETAK

U radu su prikazani rezultati istraživanja učinka uobičajenih i ranijih prezentacija supervizije te povratne informacije o primjeni dvije novoizrađene prezentacije supervizije. Opći cilj istraživanja bio je unapređenje kvalitete informiranja stručnjaka o superviziji psihosocijalnog rada.

Sudionici istraživanja bili su djelatnici sustava socijalne skrbi koji su već imali iskustvo sudjelovanja na prezentacijama supervizije i djelatnici koji do sada nisu sudjelovali u prezentacijama supervizije. Podaci su prikupljeni putem fokusnih grupnih diskusija i upitnika.

Rezultati govore o tome kako su sudionici istraživanja doživjeli prijašnje prezentacije supervizija te što vide kao ključne elemente kvalitetne i učinkovite prezentacije supervizije. Povratne informacije o primjeni novih prezentacija ukazuju na prednosti i nedostatke primjene PowerPoint prezentacije i interaktivne radionice kao metode za prezentaciju supervizije. U usporedbi učinko-

Ključne riječi:
supervizija, prezentacija,
djelatnici sustava socijalne
skrbi.

¹ Univ.spec. Sunčana Kusturin, socijalna radnica, e-mail: suncana.kusturin@zg.htnet.hr

vitosti PowerPoint prezentacije i interaktivne radionice niti jedna metoda nije se pokazala kao primarno bolja. S obzirom na njihove prednosti i nedostatke, izbor prezentacije važno je činiti u skladu s potrebama i interesima zainteresiranih slušatelja te vremenskih okvira koji stoje na raspolaganju.

UVOD

Supervizija kao oblik brige o mentalnom zdravlju i oblik unapređenja kompetencija profesionalaca koji rade s ljudima u sve je većoj mjeri prisutna u sustavu socijalne skrbi. Kroz različite nacionalne strategije poput »Nacionalnog plana aktivnosti za prava i interese djece« te kroz projekt razvoja socijalne skrbi, točnije unutar dokumenta »Standardi kvalitete socijalnih usluga u djelatnosti socijalne skrbi« supervizija je prepoznata kao neizostavan dio profesionalnog rada unutar sustava socijalne skrbi. Ujedno, supervizija se širi i na druge sustave poput sustava predškolskog i školskog odgoja i obrazovanja.

Usprkos toj izričnoj i propisnoj osnovi koja podržava superviziju i predstavlja institucionalne preduvjete za provedbu supervizije, još uvijek se velik dio zaposlenika sustava socijalne skrbi (a i drugih sustava koji u svojim temeljima imaju rad s ljudima) nerado uključuju u superviziju kada im se ona ponudi.

Razlozi neuključivanja u superviziju variraju od izostanka organizacijskih preduvjeta za njenu realizaciju (npr. prevelik opseg posla), načina realizacije supervizije (npr. izvan radnog vremena, izvan mjesta rada, potreba da supervizant sam sudjeluje u snošenju troškova supervizije) pa sve do nedostatka znanja o tome što supervizija jest ili lošeg iskustva s njom, netočnih podataka o superviziji, lošeg odnosa prema osobi koja prezentira superviziju, nedovoljne upoznatosti s dobitima od supervizije, strahu od nje i sl. Da bi se utjecalo na sve navedene prepreke, potrebno je da mnogobrojni akteri (npr. ministarstva, fakulteti, ustanove, stručnjaci) poduzmu različite ali usklađene aktivnosti. Jedna od važnih aktivnosti koja može doprinijeti većoj implementaciji supervizije u sustav socijalne skrbi su i prezentacije supervizije.

Supervizije se prezentiraju stručnjacima pomagačkih struka tijekom okruglih stolova, kolegija na fakultetima, seminarima ili u sklopu predavanja izrađenih za specifičnu organizaciju. Superviziju prezentiraju stručnjaci različitih profila i uloga - predstavnika ministarstava, ravnatelja, supervizora do supervizanata. Osobe koje to rade imaju različit stupanj znanja o superviziji, različito razvijene prezentacijske vještine i različite odnose s osobama koje slušaju prezentaciju. Sve to u velikoj mjeri utječe na krajnju uspješnost prezentacije, kako pozitivno tako i negativno. Ovaj članak usmjeren je na problematiku prezentacije supervizije te prikazuje istraživanje učinka uobičajenih i ranijih prezentacija supervizije i

povratne informacije o primjeni dviju izrađenih metoda za prezentaciju supervizije, PP prezentaciji i interaktivnom predavanju.²

TEORIJSKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Supervizija psihosocijalnog rada neizostavan je dio svakog profesionalnog rada unutar sustava socijalne skrbi. Ona omogućuje stručnjacima da kvalitetno obavljaju posao, da unapređuju svoja znanja i vještine te da izbjegnu negativne posljedice posla na vlastito zdravlje i privatni život.

Prema istraživanju »Nadzor i/ili supervizija« koje je provela Đurđica Petran čak 85% stručnjaka želi superviziju, 60% stalno, a 25,50% povremeno (Petran, 2003.). Ovaj podatak pokazuje deklarativnu spremnost stručnjaka za uključivanje u superviziju, no trenutno u Hrvatskoj nema sustavnog istraživanja o tome koliko se njih stvarno i uključuje u supervizijske grupe. Nadalje, bilo bi važno saznati i koji su to razlozi zbog kojih se stručnjaci na kraju ne odluče uključiti u superviziju kada im se ona ponudi, iako su iskazali svoju spremnost za uključivanje u prijašnjim istraživanjima.

Neformalni kontakti s djelatnicima u sustavu socijalne skrbi ukazuju na sljedeće probleme zbog kojih se stručnjaci ne uključuju u superviziju:

- Nedovoljna ili pogrešna informiranost o tome što to supervizija jest.
- Nedovoljno razlikovanje supervizije, nadzora, psihoterapije, edukacije za supervizora od same supervizije.
- Nedovoljna informiranost o tome na koje potrebe stručnjaka supervizija odgovara.
- Nedovoljna informiranost o tome koje su dobiti od uključivanja u superviziju.
- Nedovoljna informiranost o osnovnim principima i načelima supervizije kao što je to diskrecija, korisnost, nezlonamjernost, autonomija i dr.

Slijedom toga, važno je pri prezentaciji supervizije posebnu pažnju posvetiti navedenim informacijama.

Ljerka Tuđa-Družinec provela je 2003. godine istraživanje »Stavovi djelatnika sustava socijalne skrbi prema superviziji«. U njega je bilo uključeno 270 djelatnika sustava socijalne skrbi: 167 polaznika supervizijskih grupa i 103 njihovih kolega, sličnih po dobi, godinama, radnom iskustvu i struci, a koji nisu bili uključeni u superviziju. U rezultatima autorica navodi »...djelatnici sustava socijalne skrbi

² Cjelovit prikaz rada koji uključuje opis alata i smjernice za njihovu primjenu nalazi se u istoimenom specijalističkom radu Sunčane Kusturin i mogu se dobiti slanjem upita autorici.

imaju vrlo pozitivne stavove o superviziji, a da u stvari o njoj nedovoljno znaju.« (Tuđa Družinec, 2003.: 14).

Taj raskorak između emocionalne komponente (pozitivan odnos prema superviziji) i kognitivne komponente (malo znanja o superviziji) možda je i dio odgovora u smanjenoj akcijskoj komponenti, tj. manjem stupnju uključivanja stručnjaka u superviziju kada im se ona ponudi. Jedan od odgovora na ovaj problem je informiranje o superviziji, što u pojedinim trenucima uključuje i mijenjanje nekih već uvriježenih stavova. Važno je da prezentacija supervizije bude usklađena i s determinantama koje utječu na promjenu stavova: »povjerenje u izvor novih informacija, vrsta argumenata, smjer i ekstremnost stava zastupan u poruci, selektivno djelovanje stava na percepciju i pamćenje, važnost koju stav ima za pojedinca, kao i funkcionalna i motivacijska osnova na kojoj je stav formiran« (Petz, 1992.: 341). U kontekstu supervizije to bi značilo:

- da superviziju prezentira osoba u koju slušači imaju povjerenje
- da su podaci koji se prezentiraju potkrijepljeni statističkim podacima i osobnim iskustvima
- da su argumenti jasno definirani
- da se ne prezentiraju ekstremni prijedlozi poput: supervizija je jedini i najbolji način stručne pomoći pomagačima; svima će koristiti
- da se važne poruke ponove nekoliko puta na različite načine
- da se prezentacija temelji na potrebama koje slušači imaju, a koje se mogu zadovoljiti kroz superviziju
- da su slušači prisutni dobrovoljno.

Da bi stručnjaci u sustavu socijalne skrbi uopće bili motivirani za uključivanje u superviziju, važno je upoznati se s poteškoćama koje susreću u radu i provjeriti mogu li te poteškoće biti predmet supervizije.

Olga Petak (2003.) provela je istraživanje pod nazivom »Percepcija potrebe supervizije psihosocijalnog rada«. Istraživanje je obuhvatilo 167 stručnjaka koji su bili uključeni u superviziju i 103 stručnjaka koji nisu bili uključeni u proces supervizije.

Obje grupe ispitanika su kao najizraženije poteškoće u radu istaknuli sljedeće dvije poteškoće:

- sve složeniji slučajevi koji zahtijevaju više vremena ili specifičnog stručnog znanja
- velika izloženost profesionalnom stresu.

U istom istraživanju kao razloge zbog kojih su se/bi se uključili u superviziju, obje grupe ispitanika najvišim ocjenama su procijenili sljedeće tvrdnje:

S. Kusturin: Smjernice za prezentaciju supervizije psihosocijalnog rada

- pomoć u rješavanju težih slučajeva
- smanjivanje negativnih učinaka profesionalnoga stresa
- razvoj profesionalnih vještina
- osobni rast i razvoj
- unapređenje timskog rada i komunikacije s kolegama
- općenito poboljšanje kvalitete rada s klijentima.

Temeljem uvida u gore navedene poteškoće s kojima se stručnjaci susreću u radu, kao i uvidom u očekivanja od supervizije, možemo zaključiti da teškoće s kojima se stručnjaci susreću u velikoj mjeri odgovaraju predmetu supervizije. Važno je navedene poteškoće i potencijalne razloge za uključivanje u superviziju isticati i u prezentiranju supervizije.

Petran (2003.) navodi da oni stručnjaci koji još nisu bili u superviziji nemaju puno očekivanja za konkretnom stručnom pomoći, rješavanjem pojedinačnih problema ni razmjenom iskustava. Naglasak su stavljali na osobni rast i razvoj, podršku, poboljšanje komunikacije, kako s kolegama tako i s klijentima. Slične podatke dobili su i Marina Ajduković i Dean Ajduković (2004.) pri ispitivanju razloga za uključivanje u superviziju: »Ipak, sve tri skupine ispitanika među pet najvažnijih razloga navode razvoj profesionalnih vještina, osobni rast i razvoj te povećanje kvalitete usluga korisnicima... « (Ajduković i Ajduković, 2004.: 28) »Također, valja istaknuti da izraženost poteškoća nije korelirala s učincima supervizije, što pokazuje da se u superviziju nisu uključili oni koji su imali teškoća u poslu, već oni koji su prvenstveno bili motivirani željom za unapređenjem svojeg rada i profesionalnim razvojem.« (Ajduković i Ajduković, 2004.: 29)

S obzirom da se profesionalno usavršavanje pokazalo kao iznimno važan motivacijski faktor za uključivanje u superviziju, svaka prezentacija supervizije trebala bi u svojim temeljima imati poticanje na unapređenje kompetencija stručnjaka.

Spomenuta istraživanja pokazala su još jedan značajni motivacijski faktor za uključivanje u superviziju, a to je prethodno iskustvo sudjelovanja u superviziji. Tuđa Družinec (2003.) zaključuje: »Ukratko, djelatnici sustava socijalne skrbi koji iza sebe imaju iskustvo supervizije, imaju bolju sliku o tome što je supervizija i temeljem toga smatraju da je ona toliko važna za njihov rad da bi trebala postati obaveznom, tj. sastavnim dijelom pomagačkog rada, te da bi se morala predvidjeti zakonom. Smatraju da superviziju ne može nadomjestiti kontrola kvalitete rada i razlikuju superviziju od psihoterapije.« (Tuđa Družinec, 2003.: 9)

Kako se iskustvo sudjelovanja u superviziji pokazalo kao iznimno dobar informacijski i motivirajući faktor, važno je studente tijekom redovitog fakultetskog obrazovanja za humanističke djelatnosti uključivati u superviziju. Također, kako bi

kroz prezentacije istaknuli i ovaj motivacijski faktor bilo bi dobro da, uz prezentera, o svom supervizijskom iskustvu nešto kaže i netko od stručnjaka koji su imali iskustvo supervizije. Dio stručnjaka koji slušaju prezentaciju moći će se više povezati s »jednim od svojih«. Također, ta osoba često se doživljava kao osoba kojoj je lakše i/ili jednostavnije pristupiti za dodatna pitanja.

ISTRAŽIVANJE OPTIMALNIH NAČINA PREZENTACIJE SUPERVIZIJE

Cilj i problem istraživanja

Opći cilj: Unaprijediti kvalitetu informiranja stručnjaka o superviziji psihosocijalnog rada. Slijedom toga, specifični ciljevi rada bili su dobiti uvid u prednosti i nedostatke uobičajenih oblika prezentacije supervizije, izraditi dvije metode za prezentaciju supervizije stručnjacima koji nemaju iskustvo supervizije i usporediti njihovu učinkovitost.

S tim u svezi postavljeni su sljedeći problemi istraživanja:

1. Ispitati kako stručnjaci u sustavu socijalne skrbi procjenjuju uobičajene i ranije oblike prezentacije supervizije s kojima imaju iskustvo.
2. Utvrditi koje sadržaje stručnjaci u sustavu socijalne skrbi procjenjuju da bi trebali biti neizostavan dio prezentacije supervizije.
3. Utvrditi koji od dvaju načina prezentacije supervizije stručnjaci u sustavu socijalne skrbi smatraju primjerenijim i kako procjenjuju njihovu učinkovitost za prezentiranje supervizije.

Tijek istraživanja

Istraživanje je provedeno u razdoblju od ožujka 2009. do svibnja 2010., a odvijalo se u 3 etape:

- a) Procjena učinka uobičajenih i ranijih prezentacija supervizije (3 fokusne grupne diskusije).
- b) Izrada dviju prezentacijskih metoda u skladu s rezultatima istraživanja relevantne literature i procjene učinka ranijih i uobičajenih načina prezentacije supervizije.
- c) Primjena izrađenih prezentacijskih metode i prikupljanje povratnih informacija o njima (kombinacija upitnika i 4 fokusne grupne diskusije).

Instrumentarij

Kako istraživanje čini nekoliko etapa, tako je i instrumentarij bio različit za svaku etapu istraživanja.

Procjena učinka ranijih prezentacija supervizije

Procjena učinka ranijih prezentacija supervizije provedena je kroz fokusne grupne diskusije. Tri grupne diskusije prosječnog trajanja 60 minuta realizirane su u razdoblju od ožujka do rujna 2009. Vodič za vođenje fokusne grupe obuhvatio je pet područja s 20 podpitanja i unaprijed je pripremljen, no tijekom diskusije postavljana su dodatna pitanja radi pojašnjavanja i produblivanja odgovora. Razgovor je vodila sam autorica. Razgovor je bio sniman i naknadno prepisan.

Fokusne grupne diskusije provedene su u sljedećim ustanovama:

- Centar za socijalnu skrb Slavonski Brod
- Centar za socijalnu skrb Bjelovar
- SOS Dječje selo Lekenik.

Prezentacijske metode

U kontekstu ovog istraživanja osnovni cilj prezentacija supervizije je da slušatelji (stručnjaci koji nemaju iskustvo sudjelovanja superviziji) dobiju relevantne i točne informacije o superviziji i da temeljem toga razviju pozitivan stav prema superviziji. Poruke koje se žele prenijeti:

- supervizija je oblik zaštite mentalnog zdravlja i unapređenja kompetencija
- supervizija je različita od edukacije, psihoterapije, nadzora i ne može zamijeniti niti jedan od tih oblika pomoći pomagačima
- na superviziji se razgovara o poteškoćama i uspjesima iz poslovne sfere kao što su stres, rad s korisnikom, suradnja s kolegama i sl.
- stručnjaci koji su bili uključeni u supervizije najveću dobit vide u području unapređenja kompetencija, zadovoljstva poslom i osobnim rastom
- svi stručnjaci imaju pravo na superviziju, ali i odgovornost da je aktivno traže.

Temeljem navedenog, definirani su i kriteriji za procjenu uspješnosti prezentacije:

- stručnjaci su dobili relevantne informacije o superviziji (znaju što supervizija jest, koja je razlika supervizije i drugih oblika pomoći pomagačima, što je predmet supervizije, koje su dobiti supervizije)
- stručnjaci su dobili optimalan broj informacija (nije im nešto nedostajalo i nije im bilo previše informacija)
- stručnjaci sada imaju pozitivan stav prema superviziji (supervizija je potrebna, žele se uključiti u superviziju)
- stručnjaci imaju aktivan odnos prema uključivanju u supervizijske grupe (potražiti će način da se uključe, tražit će ravnatelja da organizira superviziju, pristat će uključiti se u superviziju kada im se ponudi).

Temeljem definiranih ciljeva, poruka i kriterija uspješnosti izrađene su dvije prezentacijske metode: PowerPoint prezentacija i interaktivna radionica. Osnovna ciljna grupa ovih metoda su stručnjaci u sustavu socijalne skrbi koji do sada nisu imali iskustvo sudjelovanja u superviziji. Iako su metode namijenjene primarno sustavu socijalne skrbi, uz određene izmjene mogu se primjenjivati i u drugim sustavima koji su zainteresirani za superviziju psihosocijalnog rada.

PowerPoint prezentacija (u nastavku PP) interaktivnog je karaktera i traje u prosjeku 60 minuta. Stupanj interaktivnosti određuje sam presenter te u skladu s tim varira i trajanje PowerPoint prezentacije. Svi sudionici uz prezentaciju dobivaju i ispis prezentacije.

Okvirni sadržaj PP:

- što je to supervizija i vrste supervizije
- razlika između supervizije i drugih oblika pomoći pomagačima i drugih oblika učenja
- kome je namijenjena i dobiti od supervizije
- način realizacije supervizije, metode rada, tijek i specifične faze supervizije
- uloga supervizora
- kako se uključiti, naći supervizora, novčana sredstva.

Interaktivnu radionicu čini kratak uvod (početak PP) u trajanju od 20 minuta nakon čega slijedi iskustveni supervizijski rad u trajanju od 90 minuta. Na kraju slijedi 10 minuta zaključnih razmatranja u vidu diskusije te zaključni dio (kraj PP-a). Ukupno trajanje radionice je 120 minuta.

Uvodni dio čini:

- što je to supervizija i predmet supervizijskog rada
- razlika između supervizije i drugih oblika pomoći pomagačima i drugih oblika učenja

- dobiti od supervizije
- način rada.

Kroz iskustveni dio učesnici dobivaju uvid u sljedeće:

- metode rada, tijek i specifične faze supervizije
- ulogu supervizora.

Zaključni dio čine sljedeće informacije:

- kako se uključiti, naći supervizora, novčana sredstva.

Iako su metode potpuno izrađene, one nisu primjenjive za sve slučajeve, već predstavljaju samo ogledni primjer. Prezenter i supervizori koji će ih željeti koristiti, morat će ih u određenoj mjeri prilagoditi specifičnostima grupe kojoj izlažu i okolnostima u kojima se prezentacija odvija.

Prikupljanje povratnih informacija o kvaliteti izrađenih prezentacijskih metoda

Prikupljanje povratnih informacija o primjerenosti izrađenih prezentacijskih metoda i njihovoj učinkovitosti provedeno je putem upitnika i putem fokusnih grupnih diskusija. Upitnici i fokusne grupne diskusije ispunjavane su nakon što je autorica primijenila metodu. Sve prezentacijske metode i upitnik primijenila je sama autorica dok je fokusnu grupnu diskusiju proveo jedan od sudionika.

Upitnik je činilo 10 pitanja zatvorenog tipa sa skalama od 5 stupnjeva. Upitnik je bio usmjeren na ispitivanje informiranosti o superviziji, stavu prema superviziji i spremnosti uključivanja u superviziju, što je bilo glavno mjerilo učinkovitosti za usporedbu dvaju načina prezentiranja supervizije. Primijenjen je nakon što su sudionici odslušali prezentaciju.

Provedeno je 5 fokusnih grupnih diskusija. Dvije za PowerPoint prezentaciju i tri za interaktivnu radionicu. Diskusije su u prosjeku trajale 8,5 minuta. Unaprijed je pripremljeno 6 područja s 14 pitanja. Razgovor je bio sniman i naknadno prepisan.

Za razliku od prvog dijela istraživanja, fokusne grupne diskusije vodio je netko od dobrovoljaca koji su se javili za sudjelovanje u fokusnoj grupnoj diskusiji nakon što su sudjelovali u prezentaciji. Osoba koja je vodila grupnu diskusiju dobila je popis pitanja i kratke upute od autorica. Autorica nije bila prisutna u prostoriji za vrijeme odvijanja diskusije. To može biti dio razloga zbog kojih su fokusne grupne diskusije uglavnom trajale kraće. Sudionici fokusnih grupnih diskusija bili su pričljiviji nakon interaktivnog predavanja, odnosno bili su spremniji ostati dulje i opširnije odgovarati na pitanja. Kako autorica nije bila prisutna na diskusiji, može se samo pretpostavljati o razlozima takvih reakcija sudionika. Jedna od pretpostavki može biti i ta da je trajanje interaktivne radionice bilo dvostruko duže te da su sudionici

bili manje spremni izdvojiti dodatno vrijeme za komentiranje prezentacije. Ujedno, kako su obje primijenjene metode interaktivnog tipa, sudionici su imali priliku i tijekom primjene metode izraziti svoje mišljenje.

Uzorak sudionika

Uzorak sudionika razlikuje se u odnosu na pojedinu etapu istraživanja.

Procjena učinka ranijih prezentacija supervizije

Uzorak sudionika koji su sudjelovali u fokusnim grupnim diskusijama činili su stručnjaci koji su na neki način do sada bili informirani o superviziji kroz sudjelovanje na različitim kongresima, seminarima, u sklopu različitih edukacija (Realitetna terapija i edukacija o udomiteljstvu), na fakultetu, u nevladinoj organizaciji, iz literature, s interneta, od kolega, iz ponuda za uključivanje u superviziju. Ukupno je u fokusnim grupnim diskusijama sudjelovalo 20 stručnjaka iz sustava socijalne skrbi. Sudionici su bili zaposleni u sljedećim ustanovama:

- Centar za socijalnu skrb Slavonski Brod (10 sudionika)
- Centar za socijalnu skrb Bjelovar (6 sudionika)
- SOS Dječje selo Lekenik (4 sudionika).

Prema stručnoj spremi sudionici su bili socijalni radnici (10), socijalni pedagozi (6), psiholozi (2) i pravnici (2). Njihova prosječna dob je 43,15 godina, a u sustavu socijalne skrbi u prosjeku su radili 15,5 godina.

Povratna informacija o kvaliteti izrađenih prezentacijskih metoda

Svaka prezentacijska metoda primijenjena je u po tri ustanove. Na prezentaciji su sudjelovali stručnjaci koji do sada nisu imali iskustvo sudjelovanja u superviziji niti su prisustvovali prezentacijama supervizije. Ukupno su prikupljena 53 upitnika, a 23 stručnjaka je sudjelovalo u fokusnim grupnim diskusijama nakon prezentacije.

Povratne informacije bile su prikupljane u sljedećim ustanovama:

- 2 centra za socijalnu skrb (CZZS Slavonski Brod, CZSS Bjelovar)
- 4 doma za djecu/doma za odgoj (Dječji dom Slavonski Brod, Centar za odgoj Osijek, Dječji dom Lipik, Centar za odgoj i obrazovanje Lug).

S. Kusturin: Smjernice za prezentaciju supervizije psihosocijalnog rada

U procjeni učinka PowerPoint prezentacije sudjelovalo je 27 stručnjaka iz 3 ustanove (CZZS Slavonski Brod, Centar za odgoj i obrazovanje Lug, Centar za odgoj Osijek). U procjeni interaktivne radionice sudjelovalo je 26 stručnjaka iz 3 ustanove (CZSS Bjelovar, Dječji dom Lipik, Dječji dom Slavonski Brod).

Tablica 1. Prikaz sudionika prema ustanovama i primijenjenoj metodi

Ustanova	Broj sudionika (ispunili upitnik)	Broj sudionika (fokusna grupna diskusija)
<i>Primijenjen PP</i>		
CZZS Slavonski Brod	12	6
Centar za odgoj i obrazovanje Lug	13	3
Centar za odgoj Osijek	2	-
Ukupno:	27	9
<i>Primijenjena interaktivna radionica</i>		
CZSS Bjelovar	12	5
Dječji dom Lipik	7	5
Dječji dom Slavonski Brod	7	4
Ukupno:	26	14
UKUPNO:	53	23

Prema stručnoj spremi, sudionici su bili socijalni radnici (25), socijalni pedagozi (6), psiholozi (3), rehabilitatori (3), pravnici (2), odgajatelji (2), medicinske sestre (2), prof. tjelesne kulture (2), logoped (1), prof. hrvatskog jezika (1), inženjer odjevne tehnologije (1), nastavnik (1), učitelj razredne nastave (1), viši radni terapeut (1), dipl. inženjer (1), autolakirer (1). Prosječna dob bila je 42,9 godina, a u sustavu socijalne skrbi u prosjeku su radili 13,6 godina. Supervizija je prvenstveno namijenjena pomagačkim strukama, a sudionici prezentacija bili su i drugih zanimanja koji se ne uvrštavaju u pomagačka, npr. autolakirer. Kako oni na svakodnevnoj bazi rade s korisnicima sustava socijalne skrbi i kako se susreću s mnogim izazovima kao i pomagači, neupitno je da je i njima potreban neki oblik podrške. No, upitno je mogu li oni zbog nedostatka stručnog predznanja koje supervizija zahtijeva podjednako sudjelovati u supervizijskom procesu. Kako je cilj ove prezentacije bio informiranje o superviziji, nije postojao razlog da se oni ne uključe u prezentacije. Ono što je važno ubuduće imati na umu, kada se prezentacije vrše u odgojno-obrazovnim ustanovama, je što odgovoriti kada i primarno nepomagačke struke iskažu interes za uključivanjem u superviziju.

REZULTATI PROCJENE UČINKA RANIJIH PREZENTACIJA SUPERVIZIJE

Svi sudionici fokusnih grupnih diskusija bili su iznimno zainteresirani za temu i procijenjeni su od strane ravnatelja i sebe samih kao osobe koje su iz različitih izvora bile upoznate s pojmom supervizije. No, usprkos tome što su o superviziji čuli na seminarima, konferencijama, fakultetu, edukacijama te od kolega i iz literature, sudionici su tijekom fokusnih grupnih diskusija jedni druge propitkivali ili konfrontirali o nekim specifičnim pitanjima o superviziji:

- **Tko može biti supervizor**, koje kriterije mora zadovoljavati: *»Da li su to osobe koje su u tom poslu dugo, koje poznaju određene dijelove nečega? Mi očekujemo, ja mislim da je to netko tko dugo nešto radi pa se onda još usavršio u svemu, u ovom drugom dijelu.«*
- Pitanja vezana uz **sadržaj rada na supervizijama** i konkretnih tema koje se obrađuju: *»Ja mislim da je bitno i ovo vezano uz naš posao jer smo svi opterećeni samom strukturom posla, a još smo opterećeni i kvantitativno. Nameće nam se nekad posao kojeg jednostavno ne možemo prihvatiti, tu kvantitetu posla. Sada, da li će meni supervizija dati tu mogućnost da ja kažem: Ne, ja tu količinu posla ne mogu prihvatiti.«*
- **Nerazlikovanje supervizije od kriznih intervencija**: *»Ja to ne shvaćam tako. Ja koliko se sjećam, čak sam i nagovarao neke ljude. Ministarstvo je čak osiguralo novce za centre za supervizije tamo gdje su se događale neke stvari koje su zdrmale čitavu strukturu, određeni broj ljudi je bio u stanju potrebe. Krizne intervencije...«* ili *»Ja sam bila prisutna na superviziji kad smo imali kriznu intervenciju. To je bilo u CZSS-u Osijek kada je bila situacija da je stranka pucala po centru iz pištolja i bilo je ranjenih i tako. I nakon toga smo imali intervenciju i svi koji smo bili nazočni bili smo prisutni u toj grupi i svatko je imao osjećaje i doživljava te situacije. I tako smo se rasteretili od tog stresnog događaja.«*
- **Koja je razlika između edukacije za supervizora i uključivanja u superviziju**: *»Kolege koje su bile tamo (opaska autora: u edukaciji), kada su krenule u to, što su to dobili? S čim ću ja izaći kada bih prošla neku edukaciju?«*
- **Pitanja vezana uz razloge zbog kojih se ljudi trebaju uključiti**: *»To ne može biti preventivno. To bi bila opća edukacija. Priprema za određene poslove i sve to. Mislim da supervizija ide post festum. Iza događanja. Kada se stvari nagomilaju, problemi, kada se stvore problemi, kada treba pomoći ljudima koji su zaglibili u određenim situacijama. Da ne mogu više raditi. Da ih to ometa. Stručnim putem da se to otkloni. Tako sam ja to shvatio.«...»Ako imate ljude*

u punom kreativnom naponu i svakodnevni stres podnose dobro, oni nemaju potrebu.«

- **Shvaćanje supervizije kao nekog oblika »kazne« ili intervencije** kada osoba pogriješi: *»Trebalo bi se ispitati područje na kojem su kiksevi, na kojem oni počinju zakazivati... Ako zaribaš, a zaribat ćeš. Svatko zariba. Jedna od najlakših reakcija, reći će ti, ne da moraš, ali bilo bi dobro, praviš velike odluke, daj idi to malo razriješi.«*
- Pitanja vezana uz to **za koga je supervizija:** *»Što mi moramo imati da bi se uključili? Ja još ne znam da li bih ja to mogla. Uključiti se u superviziju. Pa možda godine radnog staža, možda ovo, ono. Da znam, da li ja to mogu?«*
- **Pitanja metoda koje se primjenjuju:** *»Recimo metode. Znam da je to pomoć pomagačima, ali koji metode će supervizor koristiti?«*
- **Pitanja vezana uz modalitet odvijanja supervizija:** *»Da li je to jednom tjedno, jednom mjesečno? Koliko je supervizija potrebno?«*

Osvrt na do sada primijenjene metode

Sudionici su istaknuli da su iz različitih izvora **čuli da je supervizija:**

- pomoć u delikatnim situacijama
- podrška
- unapređenje kvalitete rada
- unapređenje kompetencija
- rad na sebi
- razmjena iskustava
- osnaživanje
- prevencija sagorijevanja
- način samostalnog dolaska do rješenja.

Iz priloženog možemo zaključiti da su dosadašnje prezentacije supervizije sudionicima dale dobar uvid u to što supervizija jest. Nešto manje informacija imaju o tome tko sve može biti supervizor te kako doći do supervizora. Posebno im je zasmetalo to što su dobili dojam da se superviziji daje preveliki značaj u odnosu na druge metode pomoći pomagačima:

»Ono što je mene zasmetalo što se nekako ta supervizija, ja sam je doživjela kao veliki biznis i doživjela sam da je to tako nešto što spašava svijet. Ja sam to tako doživjela. Ja mislim da to nije u redu jer postoje drugi alati koji mogu pomoći čovjeku odnosno nama i svima osim te supervizije. Da ne treba to

prikazivati kao... ja sam to doživjela kao nešto epohalno i ne znam što. To je vrlo važan alat, ali to je samo jedan od alata u radu. Mislim da je važno reći da se ne treba čuda očekivati... I da se ne smije na takav način mistificirati na kraju krajeva ta supervizija.»

O **predavanjima na kongresima** kao oblicima prezentacije supervizije istaknuli su:

- više su bili usmjereni na slušanje
- prevelik broj prisutnih
- neka predavanja su doživjeli kao »otkrivanje tople vode«
- dio sudionika bio je zadovoljan predavanjima u kojima su bili prikazani brojčani rezultati istraživanja dok je drugima taj dio bio zamoran
- svidjeli su im se konkretni primjeri.

O **radionicama na kongresima** kao oblicima prezentacije supervizije istaknuli su:

- osnažujuće poruke koje su dobili kroz radionice
- nije im se svidjela kratkoća i premali broj radionica
- nije im se svidio preveliki broj ljudi na radionicama.

Sudionici radije odabiru radionice jer su one više povezane s praktičnim iskustvom i zato jer su aktivnije uključeni u njih. Osnovna zamjerka predavanjima i radionicama je prevelik broj prisutnih, a pojedina predavanja procijenjena su kao nezanimljiva jer nisu dala neke nove informacije:

»Bilo je ok, ali bila su mi dosadna neka predavanja. Ljudi se prijavljuju na te kongrese iz tih razloga jer se spremaju magistrirati, bodove skupiti i bila sam na nekim predavanjima koja su stvarno bila dosadna i da zapravo svatko može poslati svoj rad. Ja mislim da netko ocjenjuje kvalitetu tih svih... Ništa se novo nije čulo, jer mi smo tamo da čujemo nešto novo, a ne da slušamo staro. Predavanja koja nemaju smisla, nema dovoljno slika, primjera. Kao da čitaš iz knjige. Ljudi koji su prezentirali su imali premalo životnih iskustva, radnog iskustva, a ne životnog. Ako ima malo godina, ne može ni imati puno radnog iskustva.»

O **literaturi** kao obliku prezentacije supervizije sudionici su istaknuli knjigu Ajduković Marine (2004.) i suradnika »Supervizija u psihosocijalnom radu«. Smatraju da je literatura dobar izvor informacija, ali radije odabiru razgovor kao metodu informiranja.

Općenito smatraju da prezentacije supervizije imaju **utjecaja na stavove prema superviziji**:

»One utječu. Mislim da ne ostavljaju nikog ravnodušnim. Ali svi se slažemo po sebi, svojim kockicama, mogućnostima, željama. Il' ostaneš ili staneš. Eto netko se ima snage uključiti i volje, a netko ono... A treba mu i želio bi bar čuti kao informaciju kroz neku radionicu. Nikako educiranje već samo informacija o superviziji.«

Osvrt na ponude za uključivanje u supervizijske grupe

Sudionici su vrlo rijetko dobivali **ponude da se uključe u supervizijske grupe**. Uglavnom je to bilo tako da je ravnatelj rekao da je dobio poziv i pitao tko se želi uključiti ili je ustanova izabrala supervizora pa su sudionici bili primorani uključiti se u supervizijsku grupu. Samo je u jednom slučaju sudionica dobila faksom direktno poziv da se uključi u supervizijsku grupu. Nikada nisu doživjeli da im se supervizor predstavlja te da oni onda mogu birati supervizora:

»Prije svega, ja nisam doživio prezentaciju supervizora... Moraš znati nečiji stil rada kakav je. Druga stvar je osobnost, jako puno toga nosi i želja i motivacija koju možete prepoznati u toj prezentaciji. Ako možeš. Sve drugo su karakteristike, koliko radi, što radi, da li radi coaching, da li je inače terapeut, psihoterapeut.«

Prijedlozi za buduće prezentacije supervizija

Tijekom fokusnih grupnih diskusija zamijećeno je da sudionici, iako su slušali prezentacije supervizije, još uvijek nemaju cjelovitu sliku o superviziji te bi prezentacija supervizije prvenstveno trebala pojasniti razliku između supervizije i drugih oblika stručne pomoći pomagačima. Sudionici su istaknuli da bi buduće prezentacije supervizije trebale sadržavati sljedeće:

Što jest/nije supervizija:

- da supervizija nije nadzor i kontrola
- da supervizija ne daje gotova rješenja
- ono što se priča ovdje, da ne ide dalje
- koje sve vrste supervizije postoje
- da se tu mogu rješavati problemi
- da se mogu razmjenjivati mišljenja, gledati stvari iz različitih kutova
- koje su dobiti od supervizije za osobu koja se uključi u supervizijsku grupu, koje su dobiti za korisnike, koje su dobiti za sustav

- okolnosti zbog kojih se supervizija sada uvodi u Hrvatsku.

Tko sudjeluje u superviziji:

- tko provodi superviziju
- tko sve može biti supervizor
- kako naći popis licenciranih supervizora
- koje uvjete mora ispunjavati stručnjak da bi se uključio u supervizijsku grupu.

Modalitet provođenja supervizije:

- koje vrste supervizije postoje i u koju se kada uključiti
- koliko će trajati
- ukomponiranost u radno vrijeme.

U najvećoj mjeri sudionici su isticali da je važno prezentirati **dobit od supervizije** i razloge zbog kojih bi bilo dobro da se stručnjaci uključe u superviziju:

»U kojem dijelu mi to pomaže? U čemu će mi pomoći? Da li on meni pomaže, ne tebi, onome, nego da li će to MENI koristit', u smislu mog mentalnog zdravlja, zadovoljstva na poslu, uspješnosti na poslu, bilo čega...?«

»Da stavimo naglasak na to da je to zapravo rad na nama. Da je supervizija zbog nas. Kako smo uvijek radili na slučaju uvijek je ispalo da je supervizija zbog djece. Premalo je bilo stavljen fokus da smo mi ti kojima ta supervizija koristi...«

Važnim se pokazalo i informiranje o tome kako zainteresirani mogu doći do supervizije, odnosno supervizora:

»Jako sam razočaran supervizorima. Premalo su proaktivni, nemaju uređene osnovne stvari, a može se puno toga u području napraviti... Nisu proaktivni, dakle u nekakvom smislu, izboriti se. Ovo što je rečeno. Tražiš ih, i ti njih ganjaš i informiraš se okolo, umjesto da oni to što imaju znanje, nude. Ne znam, ali ima tih supervizora, ali s druge strane mali ih broj radi.«

Sudionici su istaknuli da bi idealno **trajanje prezentacije** bilo između 30 minuta i sat vremena, da bi bilo dobro da sadrži dijelove teorije i prakse te da je primjerena prethodnom znanju grupe kojoj se prezentira. Dio sudionika je želio da prezentacija bude održana na njihovom radnom mjestu, dok dio njih preferira da to ne bude u ustanovi u kojoj rade već u sklopu seminara. Smatraju da je iznimno važno da tijekom prezentacije dobiju materijale i smjernice prema literaturi. Smatraju da je dobro kada bi se organizirala i praktična radionica. U oba slučaja daju prednost manjim grupama i intimnijoj atmosferi za rad te mogućnosti diskutiranja.

S. Kusturin: Smjernice za prezentaciju supervizije psihosocijalnog rada

»Da supervizor prezentira i zainteresira grupu. Može PowerPoint. Možda u intimnijoj atmosferi. Ali ne ona prezentacija klasična ex katedra već više kroz diskusiju.«

Sudionici su istaknuli da činjenica **tko prezentira** uvelike utječe na to kako i koliko će čuti sadržaj. Tu se iznimno važnim pokazao i razlog i motiv zbog kojeg presenter prezentira baš toj grupi:

»Ne da on to radi reda radi. Kao da ga je netko poslao onako čisto kao da jednoj grupi prezentira, kao: oni ništa ne znaju pa možeš i ti.«

Važnim se pokazala i činjenica da je presenter osoba koja se inače bavi supervizijom:

»Netko tko se bavi supervizijom u svom životu.«

Također, istaknuli su da im nije svejedno niti koju ulogu ima osoba koja prezentira superviziju. Nikako ne bi htjeli da su to ljudi koji rade u ministarstvima. Što se tiče prezentacija osoba koje inače rade u ministarstvu, istaknuli su slijedeće:

»Pa ne bi bilo loše. Pogotovo zbog plaćanja. Ako prezentiraju, neka i financiraju.«

»Ja bih rekla da je to nešto što se mora.«

Sudionici su istaknuli da, u slučajevima u kojima bi ravnatelj prezentirao superviziju, postoji mogućnost da pojedini stručnjaci ako su u sukobu s ravnateljem, ne bi mogli čuti sve što ravnatelj kaže ili bi stvorili drugačiji sliku:

»Kada pogledate odnos između zaposlenika i ravnatelja, pozicija i jednih i drugih su suprotne i ne idu u isti koš povjerenja. Hoćete vi meni objašnjavati što je supervizija ako ja vama ne vjerujem, ili ako sam u sukobu sa vama? Ja govorim načelno. Svaki zaposlenik ima svoju viziju kakav je ravnatelj čovjek, isto kako svaki ravnatelj ima svoju viziju kakav je zaposlenik.«

Važnim se pokazalo da osoba koja prezentira vodi računa o neverbalnoj komunikaciji (glas, način govora, jasnoća, korištenje dikcije, ton), atmosferi u grupi i svom odnosu prema sudionicima (uvažavanje, duhovitost, fleksibilnost, opuštenost). Iznimno je važno da ne bude napadan (*»da ne misli da je prepametna, da je pametnija od nas samo zato jer je tu došla«*), da fokusira pažnju te da ga dožive kao stručnu, iskusnu, simpatičnu osobu u koju mogu imati povjerenja.

»Taj presenter, nema nekog tipa prezentera koji bi trebao biti nego mislim da ovisi o grupi - što nekom leži. Meni bi više pasao supervizor koji je stručan, ali koji ne ističe tu svoju stručnost. Zainteresiran, fleksibilan, opušten.«

U **ponudi supervizije** iznimno je važan segment predstavljanja samog supervizora. Pokazalo se da je to najčešće presudni faktor te je jedna sudionica istaknula: *»Uopće nije važno kaj se radi, nego tko radi«*. Sudionici su čak istaknuli sljedeće:

»Više smo imali informacija o tome kakav je supervizor. Zapravo, stav o superviziji ovisi o supervizoru. Više se priča o supervizoru, nego o sadržaju supervizije.«

Sudionici su istaknuli i sljedeće informacije kao značajne i koje žele dobiti od supervizora prilikom nuđenja supervizije:

- osjećaj da mogu u njega imati povjerenja
- što je to što im on nudi
- da čuje i razumije o čemu sudionici pričaju
- znanja i iskustva (poseban naglasak na problematiku s kojom sudionici rade)
- da se osjeti njegova energija
- da može doći i izvan dogovorenog termina ako se nešto važno/značajno dogodilo
- stil rada
- osobine ličnosti (otvorenost, srdačnost, fleksibilnost, pristupačnost)
- želja i motivacija
- grupa stručnjaka koja će ući u superviziju (veličina grupe, način formiranja grupe).

Važnim se pokazalo da supervizor nije iz iste organizacije ili da nije svojom profesionalnom ulogom vezan za tu organizaciju te da stručnjaci imaju mogućnost utjecaja na to tko će im biti supervizor.

»Ja imam iskustvo supervizora koji su stavljeni u ulogu supervizora nekim drugim odlukama naše organizacije - taj i taj bit će supervizor. Taj nije prezentiran. Taj je Bogom dan. Što je uvijek lošija varijanta i u ozbiljnoj je koliziji sa idejom supervizije od onoga koga izabereš.«

Važno im je i da znaju da s vremenom mogu promijeniti supervizora.

»Ono što je meni važno u tome je da je meni bilo važno da s vremenom promijenim supervizora jer mi je nakon nekog vremena kod dugogodišnjeg supervizora supervizija postala monotona i nisam vidjela ništa pozitivno.«

Kao najpoticajni faktor za uključivanje u supervizijsku grupu sudionici su istaknuli direktno **iskustvo sudjelovanja** u superviziji, dobrovoljnost i iskustva drugih:

»Iskustveni dio je jako važan. To govorim jer u timu imam dvoje ljudi koji nisu znali što je supervizija, koji su imali veliki otpor prema superviziji, nikada nisu bili uključeni i koji su došli sa velikim otporima prema superviziji. No, nakon prvog susreta i drugog susreta se mišljenje promijenilo. Možda bi supervizori mogli da prezentiraju superviziju da zbilja dođu i prezentiraju praktično. Ne putem letka već da sami prezentiraju superviziju.«

Osvrt na rezultate učinka ranijih prezentacija supervizije

Iako su sudionici istraživanja bili stručnjaci koji su sudjelovali na kongresima i seminarima i imaju određeno znanje o superviziji, još uvijek im nedostaju neke informacije o superviziji. Najjasnija je opća slika supervizije kao nečega što pomaže stručnjacima koji rade s ljudima. No, nejasno je područje razlikovanja supervizije i drugih oblika pomoći te modaliteta, metoda i sadržaja same supervizije. Temeljem toga, važno je u prezentaciju uvrstiti dio informacija koje se odnose na druge oblike stručne pomoći, različite vrste supervizije te kada koju od njih primijeniti i koje su dobiti od svake. Vezano uz to, sudionici su istaknuli da je važno ne prezentirati superviziju kao svemoguću metodu.

Informacije o metodama koje se koriste te načinu na koji se vodi supervizija imaju velik motivacijski učinak. Kao dobra prezentacijska metoda pokazala se kombinacija predavanja i iskustvene radionice.

I ovaj put se kao najznačajniji motivacijski faktor za uključivanje u superviziju pokazalo iskustvo sudjelovanja u superviziji ili direktan razgovor s osobom koja je bila u superviziji. Temeljem toga, važno je u prezentaciju uključiti i slušače prezentacije koji su imali iskustvo supervizije ili citirati neke sudionike supervizije. Nadalje, dio stručnjaka koji su bili u superviziji shvatili su da o superviziji ne smiju razgovarati te se time umanjio motivacijski efekt koji supervizija ima i na kolege stručnjaka koji su uključeni u superviziju. Bilo bi dobro da ubuduće, u prezentacijama i prvim dogovorima o radu, supervizori jasnije definiraju što se o superviziji može pričati, a što ne.

Sudionici su istaknuli da je najbolje da superviziju prezentiraju sami supervizori, no ukoliko to čine predstavnici ministarstva ili ravnatelji, tada je posebnu pažnju važno usmjeriti na činjenicu da je supervizija dobrovoljna. Značajnim se pokazao i sam način prezentiranja te je važno da prezenteri razvijaju vještine govorništva. Iznimno značajnim pokazala se informacija o tome tko sve može biti supervizor te da se prilikom ponude supervizije supervizor osobno opširno predstavi. Sudionici su istaknuli da je i motiv prezentera iznimno važan, kao i činjenica uvažava li znanja i iskustva osoba kojima prezentira. Povjerenje i način sastavljanja grupe te tko će sve

biti u supervizijskoj grupi, kod pojedinih stručnjaka iznimno je velik motivacijski, odnosno demotivacijski faktor.

Posebno problematičnim pokazala se činjenica da su stariji sudionici znali od ljudi u svojoj okolini čuti poruku »tko ti je kriv što si odabrao to zanimanje« te činjenica da ni oni sami ne vjeruju da će njima itko pomoći. Zablude poput »supervizija je za mlađe i neiskusne kolege« ili »supervizija je intervencija koja se primjenjuje kada stručnjak počne zakazivati u svom poslu« mogu uzrokovati otpore prema uključivanju u superviziju.

Iako primarni cilj ovog rada nije bila evaluacija kongresa o superviziji tijekom diskusija, sudionici su istaknuli djelomično nezadovoljstvo dijelom predavanja i radionica. Istaknuli su da su dobili informaciju da na kongrese mogu ići samo oni koji žele upisati postdiplomski studij. U pripremi budućih kongresa bilo bi dobro jasnije definirati ciljanu populaciju ili uz predavanja jasno naznačiti da su to predavanja za stručnjake koji nemaju iskustvo sa supervizijom ili da su to predavanja za stručnjake koji imaju osnovno znanje o superviziji i žele ga širiti. S obzirom na važnost prezentiranja sebe kao supervizora, bilo bi dobro organizirati i radionice za supervizore na kojima će supervizori izrađivati svoj portfolio (koje metode koristi, koje edukacije je završio, radno iskustvo, što mu je važno u superviziji, stil rada...). Također, dio sudionika izrazio je želju da se prezentacija supervizije provodi u manjim grupama i intimnijoj atmosferi, a neke od osnovnih zamjerki kongresu su velik broj ljudi i premalo vremena za radionički rad te bi i tome trebalo voditi računa u budućnosti.

Primjena rezultata učinka ranijih prezentacija pri izradi novih prezentacijskih metoda

Prikupljeni podaci vrlo jasno pokazuju što je važno ukomponirati u prezentaciju supervizije i na koji način je izvesti da bi prezentacija bila uspješna.

Što se sadržaja tiče, iznimno je važno pojasniti sljedeće:

- Što je to supervizija (na koje potrebe odgovara, koje su dobiti od nje, za koga je, tko je provodi)?
- Kako se odvija supervizija (konkretan sadržaj rada, metode koje se primjenjuju, modalitet odvijanja)?
- Kako doći do supervizije (gdje naći dodatne informacije o superviziji, supervizorima i supervizijskim grupama)?

Svi navedeni sadržaji uvršteni su u izrađene prezentacije. Kako su sudionici istraživanja istaknuli da je važno superviziju predstavljati kao jednu od metoda

pomoći pomagačima, u prezentaciji su predstavljeni i drugi oblici pomoći pomagačima te su pojašnjene razlike i sličnosti među njima.

Pri izboru metode prezentacije sudionici su isticali predavanja i radionice. Sudionici istraživanja istaknuli su da je prednost radionice veća uključenost sudionika i manji broj prisutnih ljudi što omogućuje kreiranje intimnije atmosfere. Predavanjima zamjeraju velik broj ljudi, velik broj informacija koje već znaju i predlažu da bi uz teoriju trebalo biti i praktičnih primjera. Iz tog razloga, kreirane su dvije prezentacijske metode - PP prezentacija i interaktivna radionica. U PP prezentaciju ugrađeni su i interaktivni dijelovi u kojima se razgovara o potrebama sudionika te primjeri supervizijskih pitanja kako bi se osigurala veza s realitetom sudionika i kako bi se spriječilo monotono jednosmjerno predavanje. U interaktivnu radionicu integriran je teorijski okvir koji se na kraju povezuje i s praktičnim dijelom.

Najveće odstupanje od prijedloga odnosi se na trajanje prezentacije. Predloženo optimalno trajanje prezentacije je između 30 i 60 minuta. Optimalno vrijeme za izvedbu izrađene PP prezentacije je 60 minuta. S obzirom da je 60 minuta dugo vrijeme za održavanje pažnje, važno je osmisliti načine uključivanja sudionika u prezentaciju. Uključivanje sudionika unosi novu dinamiku i ponovno podiže stupanj pažnje.

Kako su sudionici istaknuli da im je važno da prezentacija uključuje teorijski okvir i praktični dio, izrađena je i interaktivna radionica koja uključuje oba navedena dijela. No, s obzirom na činjenicu da je potrebno dati teorijski uvod, razraditi praktičan problem te zaokružiti cjelinu, za radionicu ovog tipa potrebno je više od 60 minuta. Radi osiguranja sveobuhvatnosti i kvalitete, predviđeno trajanje interaktivne radionice je 120 minuta. Iako je pri primjeni ove metode veća opasnost da se pažnja sudionika izgubi, ova metoda ujedno ima i neke odrednice koje djeluju pozitivno na održavanje pažnje. To su veći stupanj uključenosti sudionika i rad na konkretnom slučaju koji je sudionicima poznat. No, u oba slučaja iznimno je važno unaprijed reći sudionicima koliko će prezentacija trajati kako bi sami mogli procijeniti svoje mogućnosti sudjelovanja.

POVRATNA INFORMACIJA O KVALITETI IZRAĐENIH PREZENTACIJSKIH METODA

Nakon uvida u već postojeća istraživanja o superviziji čiji su dijelovi prikazani u teorijskom uvodu ovog rada, a koja su proveli Lj. Tuđa Družinec (2003.), Đ. Petran (2003.), O. Petak (2003.), D. i M. Ajduković (2004.) te nakon obrade rezultata fokusnih grupnih diskusija, kreirane su dvije prezentacijske metode, PP prezentacija i interaktivna radionica. Obje metode primijenjene su i nakon toga procjenjivane putem fokusnih grupnih diskusija i upitnika.

Rezultati upitnika

Sudionici su sve tvrdnje procjenjivali na skali od 1 do 5 s tim da su značenja pojedinih ocjena bila sljedeća:

- 1- ne slažem se
- 2- djelomično se ne slažem
- 3- niti se slažem niti se ne slažem
- 4- djelomično se slažem
- 5- u potpunosti se slažem

Tablica 2. Procjena učinka izrađenih metoda

Tvrdnje:	Interaktivna radionica (N=26)		PowerPoint prezentacija (N=27)	
	Srednja vrijednost	Standardna devijacija	Srednja vrijednost	Standardna devijacija
1. Ova prezentacija doprinijela je tome da sada bolje razumijem što je to supervizija.	4,46	0,693	4,48	0,642
2. Sada znam koja je razlika između supervizije i drugih oblika pomoći pomagačima (edukacija, konzultacije, psihoterapija, nadzor).	4,21	0,917	4,51	0,579
3. Znam što sve može biti predmet supervizije (o čemu se na superviziji razgovara, na čemu se radi...).	4,28	0,809	4,59	0,636
4. Znam na koji način se radi na superviziji (koje metode se primjenjuju, uloga supervizora...).	4,17	0,772	4,22	0,800
5. Znam koje su dobiti za stručnjaka zbog sudjelovanja na superviziji.	4,25	0,645	4,66	0,554
6. Dobio/la sam dovoljno informacija o superviziji da bih mogao/la donijeti stav o njoj.	4,35	0,731	4,37	0,629
7. Prezentacija je doprinijela tome da smatram da JE supervizija potrebna.	4,57	0,572	4,51	0,802

S. Kusturin: Smjernice za prezentaciju supervizije psihosocijalnog rada

Tvrdnje:	Interaktivna radionica (N=26)		PowerPoint prezentacija (N=27)	
	Srednja vrijednost	Standardna devijacija	Srednja vrijednost	Standardna devijacija
8. Prezentacija je doprinijela tome da smatram da supervizija NIJE potrebna.	1,25	0,700	1,11	0,423
9. Prezentacija je doprinijela jačanju moje želje da se uključim u supervizijsku grupu.	3,85	1,112	3,92	1,106
10. Prezentacija me je potaknula da aktivno potražim superviziju (pitati ravnatelja, kolege, potražiti udruge koje se time bave).	3,67	1,020	3,70	1,102

Rezultati ukazuju na to da su sudionici prezentacija unaprijedili svoja znanja o superviziji i da je prezentacija doprinijela tome da smatraju da je supervizija potrebna. No, usprkos tome, najniže ocjene dane su na pitanja koja se odnose na akcijsku komponentu, odnosno njihovu spremnost da se uključe u superviziju. Temeljem toga, mogli bismo zaključiti da pozitivan stav prema superviziji i dovoljan stupanj informiranosti o njoj još uvijek nije dovoljan za osiguravanje akcijske komponente odnosno konačnog uključivanja u superviziju. Temeljem toga, potrebno je u budućim istraživanjima više pažnje usmjeriti na razloge izostanka akcijske komponente, a onda te rezultate uvrstiti u prezentacije. Ili, ovisno o dobivenim rezultatima učiniti druge organizacijske i strukturalne promjene u sustavu socijalne skrbi koji će dodatno potaknuti stručnjake na uključivanje u superviziju.

Tablica 3. Procjena učinka ponuđenih metoda

Tvrdnje:	t	df	Sig. (2-tailed)
Ova prezentacija doprinijela je tome da sada bolje razumijem što je to supervizija.	-,095	53	0,924
Sada znam koja je razlika između supervizije i drugih oblika pomoći pomagačima (edukacija, konzultacije, psihoterapija, nadzor).	-1,464	53	0,149
Znam što sve može biti predmet supervizije (o čemu se na superviziji razgovara, na čemu se radi...).	-1,559	53	0,125
Znam na koji način se radi na superviziji (koje metode se primjenjuju, uloga supervizora...).	0,206	53	0,838
Znam koje su dobiti za stručnjaka zbog sudjelovanja na superviziji.	-2,563	53	0,013
Dobio/la sam dovoljno informacija o superviziji da bih mogao/la donijeti stav o njoj.	0,072	53	0,943
Prezentacija je doprinijela tome da smatram da JE supervizija potrebna.	0,282	53	0,779
Prezentacija je doprinijela tome da smatram da supervizija NIJE potrebna.	0,886	53	0,380
Prezentacija je doprinijela jačanju moje želje da se uključim u supervizijsku grupu.	0,230	53	0,819
Prezentacija me je potaknula da aktivno potražim superviziju (pitati ravnatelja, kolege, potražiti udruge koje se time bave).	0,088	53	0,930

Uvidom u rezultate, vidljivo je da se statistički značajna razlika pojavljuje samo kod jedne tvrdnje, a to je: »Znam koje su dobiti za stručnjaka zbog sudjelovanja na superviziji.« Navedena tvrdnja bolje je procijenjena od strane sudionika PP prezentacije.

Usporedba rezultata upitnika pokazala je da nema značajnijih statističkih razlika u procjeni ovih dviju metoda. Jedina statistički značajna razlika pojavljuje se kod tvrdnje koja određuje dobiti od supervizije (»Znam koje su dobiti za stručnjaka zbog sudjelovanja na superviziji.«). Sudionici PP prezentacije isticali su da u većoj mjeri znaju koje su dobiti od supervizije. Razlog tome može biti činjenica da su se dobiti od supervizije detaljnije razrađivale tijekom PP prezentacije, točnije na slajdovima 14-17, a da je u skraćenoj verziji koja se primjenjuje u sklopu interaktivne radionice prikazan samo slajd 15. Temeljem toga, u interaktivnoj radionici izostali su prikazi rezultata evaluacije supervizije i citati korisnika supervizije.

Općenito je PP prezentacija bolje procjenjivana, osim kod tvrdnji »Prezentacija je doprinijela tome da smatram da JE supervizija potrebna.« i »Prezentacija je doprinijela tome da smatram da supervizija NIJE potrebna«. Iako razlika nije statistički značajna, te dvije tvrdnje bolje su procijenjene od strane sudionika interaktivne radionice. U interaktivnu radionicu uvršten je iskustveni segment, odnosno dio sudionika izravno sudjeluje u simulaciji supervizijskog susreta. Prisutnost učenja o superviziji kroz iskustvo može biti razlog zbog kojeg je interaktivna radionica nešto bolje (iako ne i statistički značajno) procijenjena na tvrdnjama koje procjenjuju njihov odnos prema potrebi za supervizijom.

Temeljem rezultata upitnika, ne primjećuje se značajnija razlika u primjeni izrađenih prezentacijskih metoda. Stoga se može zaključiti da stručnjaci podjednako procjenjuju učinkovitost obiju metoda i da niti jedna metoda nije procijenjena kao primjerenija. Usprkos dobrom utjecaju na stupanj informiranosti i razvoj pozitivnog stava, prezentacijske metode imaju ograničeni utjecaj na osiguravanje akcijske komponente, tj. spremnosti za uključivanje u superviziju.

REZULTATI FOKUSNE GRUPNE DISKUSIJE

Povratna informacija o PowerPoint prezentaciji

Pri procjeni prezentacije uglavnom su svi sudionici komentirali da im je bilo teško odvojiti vrijeme za dolazak na prezentaciju. No, ujedno su napomenuli da im nije žao što su došli te da često misle da nemaju vremena za sebe i svoje potrebe ili bilo što izvan njihovog direktnog posla. Istaknuli su da sada napokon vide da je moguće odvojiti vrijeme za prezentacije, edukacije, supervizije i da im je to potrebno. Isticali su da su tijekom prezentacije osvijestili da često zanemaruju svoje potrebe i stavljaju posao ispred svega što je u konačnici loše za njih.

»Prije početka prezentacije sam uobičajeno bila prezaposlena i mislila si: 'Sada moram još ići slušati tu prezentaciju, a danas sam si nešto drugo isplanirala.' Ali svejedno sam došla.«

»Cijelo vrijeme jesam bila koncentrirana na prezentaciju, ali i cijelo vrijeme vrtim u glavi što još sada trebam napraviti kada se vratim u sobu... Malo se sada bolje osjećam. Ne razmišljam što sada trebam napraviti. Sada sam ovdje i razgovaramo o tome.«

Sudionici su istaknuli da su se tijekom prezentacije preispitali i postavljali si pitanja o sebi i svojem odnosu prema vlastitom zdravlju. Također, promišljali su o tome što bi ih spriječilo ili potaknulo da krenu na superviziju. Jedna sudionica istaknula je da su je informacije ostavile ravnodušnom.

»Drugo, tijekom prezentacije cijelo vrijeme sam zapravo sebe svaki puta ponovno prozivala: 'Evo vidiš, e to je ono na što trebaš misliti, a na što ti ne misliš – na sebe, na što učiniti za sebe...' Eto o tome sam promišljala kroz slušanje gospodične na ovoj prezentaciji. I mislim si kako ja svaki put dođem bez svog zaštitnog odijela i ostanem cijeli dan.«

»Motalo mi se po glavi, sad ne paše mi ni za vrijeme radnog vremena zbog obima posla, ne paše mi poslije radnog vremena jer toliko budem umorna da jedva... Kada uđem u ured za mene nema ni djece, ni muža, ni novina. Samo stranke i posao, i smatram da stvarno za mene je vjerojatno već kasno, ali za ove mlađe kolegice da povedu o tome računa.«

»Dakle, ja moram promijeniti svoj stav prema sebi, svojim potrebama, prema svom zdravlju i sebi općenito. I onda bih imala pravo reći: ne dozvoljava ovaj, onaj... Ne možemo reći da nam netko ne dozvoljava. Prije svega mi sebi ne dozvoljavamo. A sve drugo se može organizirati i naći i potrebno je.«

»Dala je dobre informacije. Ali informacije su dosta, onako, informacije. Samo da znam o čemu se radi i nije ulazila u neke detalje. Za početak. Ravnodušno dakle, više-manje.«

Sudionici su se pozitivno osvrnuli na trajanje, sadržaj i način prezentacije. Način prezentacije je istaknut i kao najznačajniji dio prezentacije. Istaknuli su lakoću prezentiranja, strukturiranost, dobar tempo izlaganja.

»Svidjelo mi se. Prezentacija je stvarno izvedena primjereno. Vremenski isto tako primjereno.«

»Sadržaj mislim da je konkretno onako, baš konkretizirano što supervizija je, što nije. Mislim da je to važno da stručnjaci znaju što mogu očekivati od supervizije i mislim da je prezentacija bila dobra.«

»Pa ja bih rekla da je jako dobro održano predavanje. Nije dugo trajalo, nije zamorno.«

Kao moguće točke za unapređenje iskazali su potrebu za dodatnim primjerima konkretnih supervizijskih slučajeva. Predložili su upotrebu multimedijских alata, a predlažu i promociju supervizije i način uključivanja u konkretne supervizijske grupe putem mrežne stranice.

»Ali meni je jedino možda zbog nedostatka iskustva malo falila neka slika... Možda sam očekivala da će sada dati neki konkretan primjer da si ja zamislim tu cijelu superviziju i problem u svemu tome.«

»Ja bih još dala neki primjer, možda onako multimedijски popraćen kako to izgleda u stvarnosti da bi se baš moglo vidjeti o čemu se to radi. Ne ulaziti u

S. Kusturin: Smjernice za prezentaciju supervizije psihosocijalnog rada

detalje, čisto informativnog tipa, ali popraćeno onako da se preglednije može vidjeti. Mislim da bi za početnika to bilo važno. Nekim video zapisom. Neki primjer, čisto da se vidi kako to izgleda.»

»Ili da supervizor ostane još 15-20 minuta sa zainteresiranima da se vidi kako to izgleda u praksi.«

»Da se prezentira putem web stranica i da čovjek vidi gdje može doći i na koji način se dogovoriti.«

O motivirajućem faktoru ispitanici su uglavnom istaknuli da ih je prezentacija motivirala za uključivanje u superviziju. Posebno motivirajuć dio bio je onaj o odgovornosti za vlastito mentalno zdravlje. Dvije sudionice istaknule su da nisu motivirane. Istaknuli su i da je teško doći do supervizije.

»Meni je motivirajuće bilo na kraju ona jedna rečenica da je odgovornost na nama. Nekako nam se osobno obratila.«

»Da upravo to, osvijestili smo upravo to za odgovornost, da nitko ti neće učiniti ništa dobro ako ti sam prije svega nećeš učiniti ništa. I odgovornost je upravo na nama, držimo svoj život i sve što nam se događa u našim rukama.«

»Mene još nije. Jer nemam toliko, tri godine nije tako puno rada u socijali.«

»Pa s obzirom na prethodno znanje o superviziji, motivirala je, ali je problem kako doći do nje.«

Sudionici su istaknuli i da su potvrdili neka svoja mišljenja o superviziji.

»Među ljudima je često pogrešan stav da je vezano uz nadzor ili kojekakve terapije. A nije.«

Povratna informacija o interaktivnoj radionici

Sudionici radionice nisu isticali da im je bilo teško odvojiti se od posla i doći na radionicu. No, općenito su njihovi osvrti bili kraći i pridržavali su se isključivo postavljenih pitanja. I sudionici interaktivne radionice istaknuli su zadovoljstvo trajanjem, sadržajem i načinom prezentacije supervizije.

»Ni predavanje nije bilo sada nešto predugačko. Onako zgodno, najbitnije nešto od svega tako da si stvarno mogao dobiti neku sliku.«

»Ja sam prvo mislila da će trajati jako dugo. Dva sata mi se činilo jako puno, ali je prošlo brzo. Mislim da je bilo dinamično.«

»Kratko, jasno.«

»Vrlo razumljivo.«

»Dobro da je bilo praktičnog djela više nego da je bilo teorije na slajdovima.«

Svi sudionici istaknuli su da ih je prezentacija motivirala za uključivanje u superviziju. Dodatno su promišljali o tome trebaju li u superviziji biti ljudi iz iste ili iz različitih organizacija i brinulo ih je pitanje diskrecije.

»Motivirala nas je i svi bismo rado nastavili takav način rada.«

»Zato možda dobro da su grupe iz različitih organizacija.«

»Ali mislim da se u manjim sredinama ne bi moglo jer ljudi 'laju'.«

Kao iznimno značajan dio ove prezentacije prepoznali su praktični dio prezentacije.

»Uvijek je slikovitije ova interaktivna radionica na kraju. Od svake prezentacije. Tako da u kombinaciji mi je bilo skroz ok.«

»Ja sam studirala dosta davno i o toj superviziji slušam i u medijima i nikad ne znam konkretno što je to. Evo ja sada konkretno znam što je to. Meni je to bilo i neugodno pitati što je sad to točno. Mislim, znam ja što je to, ... sagledavaš neku situaciju. Ovo je sada konkretno viđeno.«

»Ovakav način za ovo je bio odličan. Zanimljiv. Malo teorije, malo prakse je najbolje. Onako, kao reklamni letak.«

Sudionici su istaknuli da prezentacija nije promijenila njihovo mišljenje o superviziji, no kao pozitivno istaknuli su to da su dobili dio teorije o tome što to supervizija jest.

»Mišljenje mi je bilo pozitivno i prije i poslije prezentacije tako da se nije promijenilo.«

»Rekla je sve što treba. Jednostavnim rječnikom, razumljivo. Onda pokazala kako sve to djeluje u praksi.«

Osvrt na rezultate učinka izrađenih prezentacijskih metoda

Sudionici su vrlo pozitivno procijenili obje prezentacije. Zadovoljni su sadržajem, trajanjem, načinom prezentiranja i izabranim metodama. Isticali su da su prije puno slušali o superviziji, no da im nije u potpunosti bilo jasno što je to konkretno te da su se i sramili pitati.

Osim samog informiranja o superviziji, prezentacija ih je potaknula i na promišljanje o tome kako se odnose prema sebi i svojem psihofizičkom zdravlju. Prepoznali su se u prezentiranom, potaknuti su na zauzimanje odgovornijeg odnosa prema vlastitom zdravlju i prepoznali su i ulogu supervizije u tome.

Jedna sudionica istaknula je da je dobila informacije, ali da joj je nedostajalo detalja. Također, na pitanje kako je prezentacija djelovala na nju, istaknula je da je ravnodušna. Za pretpostaviti je da se nije prepoznala u primjerima koji su dani. No, također, zbog doprinosa koje su dali sudionici procjene učinaka ranijih prezentacija, supervizija nije predstavljena kao nešto spektakularno. No, s obzirom na važnost emocionalne komponente u procesu motiviranja za uključivanje u supervizijske grupe u budućim prezentacijama trebalo bi davati više raznovrsnijih primjera i više ih povezivati s potrebama koje sudionici prezentacije istaknu na samom početku prezentacije.

Sudionici su bili u velikoj mjeri usmjereni i na promišljanje o tome kako bi se supervizija u praksi realizirala te su ih brinula pitanja poput diskrecije i sastava supervizijskih grupa. Važnim se pokazala informacija i o tome kako doći do besplatne supervizije te su predložili da i takve informacije stoje na mrežnoj stranici Hrvatskog društva za superviziju i organizacijski razvoj (www.hdsor.hr). Temeljem navedenog, iznimno je važno u prezentacije supervizije uvrstiti konkretne informacije koje su potrebne za pokretanje supervizijske grupe.

U upitnicima i fokusnim grupnim diskusijama sudionici su isticali da su dobili dovoljno informacija, nisu postavljali puno dodatnih pitanja nakon prezentacija i isticali su da je prezentacija doprinjela jačanju želje da se uključe u supervizije. Temeljem toga, može se zaključiti da su obje prezentacijske metode ostvarile svoj cilj, odnosno da su slušatelji (stručnjaci koji nemaju iskustvo sudjelovanja superviziji) dobili relevantne i točne informacije o superviziji i da su temeljem toga razvili pozitivan stav prema superviziji.

Prema rezultatima upitnika, nema značajnijih razlika u procjeni ovih dviju metoda. Jedina statistički značajna razlika pojavljuje se kod tvrdnje koja određuje dobiti od supervizije. Sudionici PP prezentacije isticali su da u većoj mjeri znaju koje su dobiti od supervizije, no to se može objasniti činjenicom da su dobiti od supervizije više razrađivane kroz PP prezentaciju. No, kako je interaktivna radionica nešto bolje (iako ne statistički značajno) procijenjena na tvrdnjama o potrebitosti supervizije, čini se da su usprkos tome što su dobili manje informacija o dobitima od supervizije sudionici uvidjeli važnost i potrebu za supervizijom.

Iako se u procjeni kroz upitnike niti jedna metoda nije pokazala kao primarno bolja, u procjeni prezentacija putem fokusnih grupnih diskusija određene specifičnosti objiju metoda došle su do izražaja.

Kao osnovni nedostatak PP prezentacije pokazao se izostanak jasnijeg uvida u način konkretnog rada na superviziji. Njena prednost je dužina trajanja, poticaj na samopropitivanje te jasniji uvid u dobiti od supervizije. Nedostatak uvida u način rada na superviziji može se nadoknaditi uvrštavanjem snimljenih isječaka sa supervizijskih susreta.

Nedostatak interaktivne radionice je osjećaj izloženosti kod dijela sudionika te manji uvid u dobiti od supervizije. Iako je osjećaj izloženosti odnosno nelagoda zbog samotkrivanja pred grupom nedostatak radionice, taj osjećaj često se veže uz superviziju, pogotovo u prvim fazama razvoja grupnih odnosa. Ta činjenica može se iskoristiti kao dio učenja o superviziji i može postati dragocjeno iskustvo. Važno je samo da osjećaj izloženosti ne bude prejak kako ne bi izazvao odbojan stav prema superviziji. Kod primjene ove metode važno je imati na umu i etičke implikacije primjene odnosno promisliti o tome koliko je etično izlagati ljude pred grupama u kojima se ne može u potpunosti jamčiti diskrecija i u kojima će se možda otvoriti pitanja koja nećemo stići zatvoriti tijekom prezentacije.

Snimanje isječaka sa supervizijskih susreta ili edukativnog filma o superviziji mogao bi u velikoj mjeri ispraviti nedostatke PP prezentacije (izostanak uvida u način konkretnog rada) i interaktivne radnice (osjećaj izloženosti). No, činjenica je da je velika razlika između direktnog iskustva i gledanje nečijeg iskustva. Iz toga razloga, snimljeni dijelovi vjerojatno ne bi u potpunosti zadovoljili istaknutu potrebu.

Kako se u usporedbi primjerenosti niti jedna metoda nije pokazala kao primarno bolja, izbor prezentacije je važno činiti u skladu s potrebama i interesima zainteresiranih slušatelja te u skladu s vremenskim okvirima koji stoje na raspolaganju.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Informiranje stručnjaka u superviziji osnovni je preduvjet za uvođenje supervizije u sustav socijalne skrbi. Iako se o superviziji iznimno puno govori, velik broj stručnjaka još uvijek nema cjelovite informacije o njoj i u pojedinim se situacijama srame pitati što to supervizija jest.

Slijedom toga, važno je unaprijediti stupanj informiranosti stručnjaka o tome što supervizija jest tijekom fakultetskog obrazovanja, a na različitim kongresima uvesti i predavanja koja pružaju osnovne informacije o superviziji, a ne samo nadogradnju već postojećeg znanja. Nadalje, bilo bi dobro u osnovno postdiplomsko obrazovanje supervizora uključiti i segment edukacije o prezentacijskim vještinama i izgradnji osobnog supervizijskog brenda ili barem promišljanje o predstavljanju sebe i svog supervizijskog stila potencijalnim supervizantima.

Iznimno je važno unaprijediti i dostupnost informacija o superviziji, supervizorima i ponudama supervizije na mrežnoj stranici kako bi zainteresirani sudionici prezentacija mogli realizirati pobuđeni interes.

Kao dodatno pitanje nameće se i pitanje mjesta i prilika u kojima će se supervizije prezentirati te bi bilo važno promisliti i iskoristiti razna okupljanja stručnjaka koja se već ionako odvijaju (npr. aktivni pojedinih struka).

No, u konačnici, najvažniji teret prezentacije supervizije ostaje na samim supervizorima. Bilo bi iznimno važno da oni posvete više pažnje razvoju prezentacijskih vještina i da prezentiraju opći koncept supervizije prije početka svakog supervizijskog rada. Uvodne prezentacije omogućuju svim stručnjacima, motiviranim i nemotiviranim, bolje razumijevanje koncepta supervizije i omogućuju razrješavanje zablude o superviziji odnosno razvoj zajedničkog i usklađenog razumijevanja pojma supervizije. Pružanje cjelovite teorijske i iskustvene spoznaje o superviziji omogućuje razvoj sveobuhvatne spoznaje o superviziji i osnažuje stručnjake za korištenje supervizije u cijeloj njenoj punini.

LITERATURA

1. Ajduković, M. & Cajvert, L. (ur.) (2004). **Supervizija u psihosocijalnom radu**. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.
2. Ajduković M. & Ajduković, D. (2004). Model evaluacije i učinci projekta uvođenja supervizije u sustav socijalne skrbi. **Ljetopis Studijskog centra socijalnog rada**, 11 (1), 5-42.
3. Petak, O. (2003). **Percepcija potrebe supervizije psihosocijalnog rada**. Zagreb: Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada. Poslijediplomski specijalistički studij iz supervizije psihosocijalnog rada, seminarski rad.
4. Petran, Đ. (2003.) **Nadzor i/ili supervizija**. Zagreb: Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada. Poslijediplomski specijalistički studij iz supervizije psihosocijalnog rada, seminarski rad.
5. Petz, B. (1992). **Psihologijski rječnik**. Zagreb: Prosvjeta.
6. Tuđa Družinec, Lj. (2003). **Stavovi djelatnika sustava socijalne skrbi prema superviziji**. Zagreb: Pravni fakultet, Studijski centar socijalnog rada. Poslijediplomski specijalistički studij iz supervizije psihosocijalnog rada, seminarski rad.

Sunčana Kusturin

GUIDELINES FOR PRESENTATION OF PSYCHOSOCIAL WORK SUPERVISION

SUMMARY

The paper presents results of the research on the common and earlier supervision presentations and feedback on application of the two newly elaborated supervision presentations. The general aim of the research is improving the quality of informing professionals on psychosocial work supervision.

The research included the social care system staff with previous experience in participating at supervision presentations and the staff with no previous experience of supervision presentations. Data were collected through focus group discussions and questionnaires.

The results show how the participants of the research experienced the previous presentations of supervision and what they perceive as key elements of a quality and effective supervision presentation. The participants provided feedback on application of new presentations indicating advantages and disadvantages of the application of Power Point presentations and interactive workshops as methods of supervision presentations. The comparison of Power Point presentations and interactive workshops has shown that neither of the methods is primarily better. Taking into account their advantages and disadvantages, the choice of method should be done in accordance with the needs and interest of the audience and the time at the disposal for presentation.

Key words: supervision, presentation, social care system staff